

Fråga om en försäkringskassas och Riksförsäkringsverkets underlåtenhet att informera om en förestående lagändring

---

JO Lundin meddelade den 12 mars 2003 ett beslut med följande innehåll.

Bakgrund

Enligt 13 § lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag, i dess lydelse före den 1 januari 2002, utgick vårdbidrag fr.o.m. den månad då rätt till förmånen inträtt. Bidraget fick dock inte utges för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. Fr.o.m. den 1 januari 2002 får vårdbidrag inte utges för längre tid tillbaka än den månad då ansökan om vårdbidrag gjordes. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för ansökningar om vårdbidrag som gjordes före lagändringen (SFS 2001:1110).

Anmälan

AA och BB anförde i en anmälan mot Södermanlands läns allmänna försäkringskassa i huvudsak följande. Under oktober 2001 insjuknade deras son i diabetes. En kurator vid Mälarsjukhuset i Eskilstuna informerade dem om att de hade tre månader på sig att lämna in en ansökan om vårdbidrag till försäkringskassan. När de den 23 oktober kontaktade försäkringskassan fick de motsvarande information. Kassan nämnde aldrig att aktuell lag fr.o.m. den 1 januari 2002 skulle ändras på så sätt att vårdbidrag inte längre kan utges retroaktivt. Inte heller när de i början av december skickade efter ansökningshandlingarna från försäkringskassan fick de information om att de – för att få retroaktiv ersättning – måste ge in sin ansökan senast den sista december. Enligt uppgift fick försäkringskassan information om lagändringen under den senare delen av december. Inte ens då gav kassan dem några upplysningar i frågan. Försäkringskassan har nu beslutat att vårdbidrag skall utges fr.o.m. den 1 januari 2002. På grund av bristande upplysningar från kassans sida har de gått miste om vårdbidrag för tiden den 22 oktober, då sonen insjuknade, till den 31 december 2001.

Utredning

Efter remiss anförde försäkringskassan genom direktören CC i huvudsak följande.

Yttrande

Den lagändring som AA och BB refererar till är den SFS 2001:1110 som utfärdades den 6 december och som utkom från trycket den 14 december 2001. Den avser lag om ändring i lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag. Lagen trädde i kraft den 1 januari 2002 och föreskriver att 13 § lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag skall ha ny lydelse. För ansökningar om vårdbidrag som gjorts före ikraftträdandet gäller äldre föreskrifter.

Kassan har inte förrän författningen fysiskt kom till kassan i mitten av december, uppmärksammat lagändringen. Visserligen aviserades lagändringen i regeringens proposition 2001/02:1 (budgetpropositionen för 2002), men tyvärr uppmärksammade inte kassan detta. Först i början av januari 2002 kunde därför det ansvariga kvalitets- och utvecklingsteamet gå ut med information om lagändringen till samtliga handikapp- och vårdbidragshandläggare i länet. Senare har även informationen getts skriftligt till länets barnkliniker.

Om kassan hade tagit del av förslaget i budgetpropositionen hade kassan kunnat informera om den föreslagna ändringen och möjligtvis också kunnat förhindra att den uppkomna situationen inträffade.

Av handlingarna i ärendet framgår att AA den 20 november 2001 begärde ersättning för tillfällig vård av barn. I samband därmed finns inga handlingar eller noteringar som refererar till vårdbidrag. Tyvärr saknas journalanteckningar angående de telefonkontakter som AA och BB säger sig ha haft med kassans handläggare angående vårdbidragsfrågan i oktober 2001. Inte heller finns det journalanteckningar från det tillfälle då ansökningshandlingar om vårdbidrag begärdes i början av december 2001. Däremot framkommer av journalanteckningar från den 7 januari 2002 att AA haft kontakt med kassahandläggare angående vårdbidrag. Det är först vid denna tidpunkt som AA informeras om de nya regler som trätt i kraft fr.o.m. den 1 januari 2002.

Kassan kan inte bedöma om de kontakter som föregått kontakten den 7 januari 2002 skett med handläggare inom det aktuella ärendeslaget eller med andra handläggare. Även om det varit enligt det senare är kassan ändå inte utan skuld till att informationen om förestående lagändring brustit. Det ansvaret anser kassan måste åvila kassan som myndighet och inte enskilda tjänstemän. – – –

Det inträffade visar på vikten av att förändringar inom lagstiftningen kommer berörda tjänstemän tillhanda så fort som möjligt. Kassan kommer därför att se över sina rutiner för att inte ovanstående förhållanden skall upprepas.

AA och BB kommenterade remissvaret.

Härefter anmodades Riksförsäkringsverket (RFV) att redogöra för i vilken utsträckning och – om så sker – på vilket sätt verket i allmänhet lämnar försäkringskassorna information om förestående lagändringar, framför allt där kort tid kan förväntas mellan riksdagsbeslut och ikraftträdande. Vidare anmodades verket att redogöra för den eventuella information som lämnades till försäkringskassorna *inför* riksdagens beslut den 5 december 2001 att ändra den aktuella bestämmelsen.

Riksförsäkringsverket anförde genom enhetschefen DD följande.

En viktig uppgift för RFV är att informera försäkringskassan om bestämmelser i den lagstiftning som rör den allmänna socialförsäkringen och då även föreslagna men ännu inte beslutade regeländringar. RFV informerar dock inte om förslag till regeländringar som verket får reda på under hand.

När däremot en proposition är lagd bedömer RFV om förslaget är av intresse för försäkringskassan. Om så är fallet lämnar RFV information i serien RFV Informerar. Om den föreslagna ändringen i tiden ligger nära en inplanerad konferens/utbildning lämnas information också den vägen.

Den 17 september 2001 beslutade regeringen propositionen 2001/02:1 (budgetpropositionen för 2002). RFV ordnade en konferens den 18–19 oktober 2001 för försäkringskassorna. Målgruppen för konferensen var försäkringsläkare och handläggare hos försäkringskassan. På denna konferens informerade RFV om den föreslagna ändringen i 13 § lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag.

I Meddelande 132:2001–12–20 informerades försäkringskassorna om den ändring i ovanstående paragraf som riksdagen beslutade om den 5 december 2001.

Även om RFV kunde ha varit snabbare på att informera om den beslutade lagändringen har även försäkringskassan som egen myndighet ett ansvar för att följa med på vad som sker på lagstiftningens område.

AA och BB anförde i en kommentar till remissvaret bl.a. följande. Den eller de tjänstemän hos försäkringskassan som deltog i RFV:s konferens borde ha fört informationen om den förestående lagändringen vidare. Även RFV har gjort fel genom att så sent som elva dagar före lagändringen ge ut information om den.

Bedömning

Av AA:s och BB:s anmälan framgår att de vid tidpunkten för den utgick från att den lagändring som är aktuell i ärendet redan var beslutad då de den 23 oktober 2001 hade sin första kontakt med försäkringskassan. Så var emellertid inte fallet.

Lagändringen – att avskaffa möjligheten att få vårdbidrag retroaktivt före ansökningsmånaden – föreslogs i budgetpropositionen 2001/02:1 som avlämnades till riksdagen den 20 september 2001. Med anledning av propositionen väcktes motioner med yrkande om avslag på regeringens förslag. Riksdagen beslöt i saken den 5 december 2001. Den 6 december 2001 utfärdades lagen (2001:1110) om ändring i lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag. Denna lag kom från trycket den 14 december 2001. Först fr.o.m. denna dag hade således försäkringskassorna tillgång till lagen i dess nya lydelse.

Det är självfallet försäkringskassans skyldighet att känna till lagändringar inom försäkringskassans ansvarsområde. Det är därför viktigt att, som kassan anför, berörda tjänstemän så fort som möjligt får kännedom om dessa. Det skulle också vara ytterst värdefullt om kassan hade möjlighet att hålla sig informerad om nära förestående lagändringar. Det bör dock enligt min mening inte primärt ankomma på varje enskild försäkringskassa att på eget initiativ skaffa sig den informationen. Den uppgiften, och att föra informationen vidare till kassorna, bör snarare ligga på Riksförsäkringsverket. Enligt verkets remissvar lämnar också verket i vissa fall sådan information genom serien RFV Informerar. Det har dock inte kommit fram att verket på detta sätt informerade om förslaget i budgetpropositionen att avskaffa möjligheten att få vårdbidrag retroaktivt före ansökningsmånaden, vilket jag anser hade varit befogat. Att endast upplysa om den föreslagna ändringen vid en konferens anser jag inte tillräckligt.

AA och BB har framfört att den eller de tjänstemän hos försäkringskassan som deltog i den aktuella konferensen borde ha informerat sina kolleger om den föreslagna lagändringen. Jag vill här säga att det i ärendet inte har kommit fram om någon tjänsteman vid Södermanlands läns allmänna försäkringskassa verkligen närvarade vid konferensen. Oavsett hur det var med den saken anser jag att det är

ett för stort krav att ställa att det som framförs vid en konferens för handläggande personal senare skall spridas till samtliga tjänstemän som kan beröras av informationen. – AA och BB har också framfört kritik mot Riksförsäkringsverket för att verket först den 20 december 2001 informerade om den beslutade lagändringen. Detta vill jag kommentera på följande sätt. Lagändringen kom ut från trycket den 14 december 2001, vilket var en fredag. Riksförsäkringsverket informerade försäkringskassorna om ändringen den 20 december, dvs. torsdagen därpå. Verket måste få rimlig tid på sig att ta del av den nya lagtexten och utarbeta den information som skall gå ut till kassorna. Jag anser inte att verket i detta fall överskred gränsen för vad som kan anses skäligt.

Sammanfattningsvis anser jag att jag inte kan kritisera försäkringskassan för att kassan, innan den i december 2001 fick kännedom om den då beslutade lagändringen, gav AA och BB bristfälliga upplysningar. Vad gäller Riksförsäkringsverket anser jag att verket – förutom att lämna information vid en konferens – så snart som möjligt borde ha upplyst kassorna om den föreslagna lagändringen.

Det inträffade illustrerar följderna av att tiden mellan beslut om en lagändring och dess ikraftträdande blir alltför kort. Det drabbar både den enskilde och de organ som skall tillämpa lagen, den enskilde givetvis hårdast.

JO prövar inte frågor om skadestånd eller annan ersättning. För AA och BB vill jag dock – utan någon egen bedömning av skillnaderna mellan fallen eller de andra omständigheter som kan vara relevanta – nämna att regeringen i ett ärende år 1992 beslutade att betala ut ersättning ex gratia när en person fått bristfälliga upplysningar på grund av att en försäkringskassa inte känt till en lagändring.

Med hänsyn till vad som kommit fram i detta ärende finner jag skäl att översända kopior av detta beslut till Regeringskansliet (Socialdepartementet) och riksdagens socialförsäkringsutskott för kännedom.

Ärendet avslutas.